

Liisa Steinby

Luova kirjoittaminen Turun yliopistossa: kirjoittajakoulutuksen ”eurooppalainen” malli

Turun yliopistossa aloitettiin luovan kirjoittamisen opetus humanistisessa tiedekunnassa vuonna 2001; sitä ennen luovaa kirjoittamista oli opetettu avoimen yliopiston puolella. Vuodesta 2004 alkaen luovaa kirjoittamista on opetettu aineopintotasoisena. Oppiaineen nimi oli ensimmäiset vuodet ”kirjoittajakoulutus”, mutta koska yliopiston hallintoviranomaisten mukaan oppiaineen nimessä ei voi olla sanaa koulutus, nimi muutettiin luovaksi kirjoittamiseksi.

Oppiaineessa on vuodesta 2004 toiminut yksi päätoiminen opettaja. Hänen lisäksi kursseja pitää joukko eri kirjoittamisen alojen ammattilaisia: kirjailijoita, kriitikoi- ta, dramaturgeja. Alusta alkaen on pidetty tärkeänä sitä, että kirjoittamista opettavat ne, jotka sitä ammatikseen menestyksellisesti tekevät; pelkkä yliopistotutkinto esimerkiksi kirjallisuustieteessä ei tähän riitä.

Kirjoittajakoulutuksen nimen mukaisesti oppiaine haluttiin alusta asti käsittää laaja- alaiseksi kokonaisuudeksi, joka palvelisi koko tiedekuntaa ja yliopistoa. Kirjoitustaito on humanistille ja useiden muidenkin alojen ihmisille keskeinen taito, jota voidaan oman oppiaineen piirissä tehtävien seminaari- ym. harjoitusten lisäksi opettaa ja opetella erikseen. Tämä koskee sekä tieteellistä kirjoittamista – josta yliopistoissamme järjestetään tällä hetkellä opetusta lähinnä vain englanninkielistä kirjoittamista koskien – että erilaisia tietokirjoittamisen muotoja kuten tieteen popularisoimista.

Käytännössä Turussa on jouduttu jatkuvan rahapulan vuoksi tinkimään alku- peräisestä tavoitteesta palvella koko tiedekuntaa: resurssit ovat hädin tuskin riittäneet luovan kirjoittamisen perus- ja aineopiskelijoiden kursseihin. Näiden opetusohjelman- sa perinteisillä ”kaunokirjallisuuden” – proosan, lyriikan, draaman – kursseilla on kes- keinen osuus. Alkuperäisestä laaja-alaisen kirjoittajakoulutuksen ideasta ei silti ole luo- vuttu. Esimerkiksi tietokirjoittamisen ja kritiikin kurssit on (rajoitetusti) avattu myös muille opiskelijoille, ja erityiskursseja järjestetään yhdessä muiden tiedekunnan oppi- aineiden kanssa. Oppiaineen kehittämiseen tähän suuntaan on olemassa kiinnostusta sekä tiedekunnassa että oppiaineen piirissä, mutta olemattomat resurssit ovat toistai- seksi asettaneet valitettavia rajoituksia toiminnalle.

Voidaanko kirjoittamisen opetus ”tieteellistää”?

Kun luovaa kirjoittamista oltiin tuomassa Turun yliopiston humanistiseen tie- dekuntaan, hanke sai kokea samanlaista epäilyä ja vastustusta kuin muuallakin:

epäiltiin, kuuluuko oppiaine ylipäänsä yliopistoon, koska yliopistossa opetettavat aineet ovat tiedepohjaisia, mitä luova kirjoittaminen ei ole. Tulisiko luovan kirjoittamisen opetuksen sijaita mieluummin ammattikorkeakouluissa sen vuoksi, että niissä opetuksen ei tarvitse perustua tutkimukseen?

Ne, jotka ovat perehtyneet humanististen alojen historiaan, näkevät kysymyksellä olevan hyvin pitkälle ulottuvat juuret. Vielä 1800-luvulla yliopistojen filosofisissa tiedekunnissa oli kaunopuheisuuden professoreita, joiden opetuslana oli ”kaunis” suullinen ja kirjallinen esitys.

Saksassa käytetystä nimityksestä ”*die schönen Wissenschaften*” (kaunotieteet) näkyy, että alan ei käsitetty kuuluvan tieteen ulkopuolelle vaan olevan toisenlaista tiedettä kuin ns. ”tiukat” tieteet (*strenge Wissenschaften*). 1800-luvun kuluessa kyseiset alat kuitenkin hävisivät. Syynä oli taiteen käsitystavassa tapahtunut muuttuminen. Romantiikan myötä kirjallisuus irtosi retoriikan ja poetiikan perinteistä: ei enää ajateltu, että kirjallisuus syntyy kirjallisen tradition tuntemuksen ja poetiikan sääntöjen hallinnan pohjalta, vaan korostettiin taiteen olevan yksilöllistä ja spontaania maailman kokemuksen ilmaisu. Tämän johdosta esteettisyyden – ”kaunokirjallisuuden” ja muiden taiteiden – alue eriytyi tieteisiin nähden. Kirjallisuutta ei nähty enää tieteisiin kuuluvaksi eikä ylipäänsä miksikään, mitä voitaisiin opettaa.

Nyt on siis kuitenkin palattu ajatukseen, että kirjoittamista voidaan opettaa. Merkitseekö tämä sitä, että on jälleen löydetty uusia, nyt tiukasti ”tieteellisiä” sääntöjä sille, miten kirjoittaminen tapahtuu? Joissakin kirjoittamisen oppiaineissa on yliopistotasoisien koulutuksen tiedepohjaisuuden vaatimukseen vastattu siten, että tutkintoon on sisällytetty teoreettinen osuus, jossa reflektoidaan tai perustellaan taiteellista tuottamista käsitteellisesti. Reflektio-osuus on varmasti hyvä osa opetusohjelmaa, mutta käsitykseni mukaan tämä ei suinkaan merkitse sitä, että taitopohjainen oppiaine olisi tämän mukana ”tieteellistetty”. Oma näkemykseni on, että meille ei ole paluuta ajatukseen, että kirjoittaminen voitaisiin perustella ”tieteellisesti” joistakin yleisesti tunnustetuista periaatteista käsin.

Tämä ei tarkoita sitä, ettei kirjoittamisen opetus perustuisi minkäänlaiseen tietoon tai alan hallintaan. Päinvastoin, hyvä kirjoittaminen vaatii erittäin monipuolista osaamista – niin monipuolista, että sitä ei ole mahdollista määritellä minkään nykyisen eikä minkään näköpiirissäkään olevan tieteen piirissä. Meidän on hyväksyttävä se, että kirjoittaminen sisältää – kuten ihmisen maailmassa olemisen kokemus – lukemattomia tekijöitä, jotka ovat niin monimutkaisessa vuorovaikutussuhteessa keskenään, että emme pysty käsitteellisesti selvittämään, mistä kaikesta hyvä kirjoittaminen koostuu. Jotkut ihmiset pystyvät tuottamaan hyvää kirjallisuutta ja vielä paljon useammat pystyvät tunnistamaan sellaisen lukiessaan, ilman että kumpikaan ryhmä pystyisi tyhjentävästi selittämään, mistä tekijöistä se koostuu.

Jos kirjoittamisen opetus ei siis voi tapahtua siltä pohjalta, että tunnettaisiin säännöt, joiden perusteella hyvää kirjoittamista tuotetaan, mihin se sitten perustuu? Kuvittelen kirjoittamisen opetuksen – itse en ole siihen osallistunut kummallakaan puolella pöytää – sellaiseksi, että jonkin tehtävänannon puitteissa käsitellään yhdessä kokeen osajan kanssa opiskelijoiden ehdotuksia siitä, millainen – esimerkiksi – voisi olla konkreettinen ratkaisu annettuun tehtävään. Kuvittelen, että opetus on pikemmin yrittämistä ja kommentointia ja silmien aukaisua erilaisille vaihtoehdoille ja mahdollisuuksille kuin joidenkin sääntöjen opettamista ja opettelua. Kirjoittamisen opetuksessa kaikkea ei voi eksplikoida, joitakin asioita pitää vain näyttää ja toivoa, että toinen huomaa, mistä on kysymys.

Kirjoittajakoulutus tiedeyliopistossa: kirjoittamisen eurooppalainen malli

Vastaukseni kysymykseen, miksi luovaa kirjoittamista tai ylipäänsä kirjoittamista pitää opettaa juuri yliopistossa, jos opetus ei perustu tutkimukseen ja tieteelliseen tietoon, on kaksijakoinen. Ensimmäinen näistä koskee kirjoittamisen taidon kehittämistä yleensä. Kirjoittamisen taito toki kehittyy (humanististen) opintojen edetessä ylipäänsä, tai ainakin sen pitäisi kehittyä. Tuo kehitys ei kuitenkaan tapahdu itsestään, eivätkä sellaiset gradutkaan ole harvinaisia, joiden tekijältä puuttuu hyvä aineiston jäsentämisen, sen käsittelyn ja sen esittämisen kyky tai jopa kieliopin hallinta. Näitä taitoja kehitetään kaikissa oppiaineissa mm. seminaarien yhteydessä, mutta on ilmeistä, että opiskelijat voisivat hyötyä myös nimenomaan kirjoittamiseen keskittyvästä opetuksesta. Laaja-alainen kirjoittajakoulutus voi lisäksi tarjota harjaantumista sellaisissa kirjoittamisen lajeissa, jotka eivät koske suoranaisesti tieteellistä kirjoittamista mutta jotka monille humanisteille ovat työelämässä tarpeellisia tai eduksi hallita, kuten kritiikki, esse tai kolumni. Tällaisena yliopisto-opintoihin sisältyvänä vaativan kirjoittamisen eri muotojen opetteluna kirjoittajakoulutus rinnastuu sellaisiin humanistisiin aineisiin kuin museologia, joka tähtää museoalan ihmisten käytännön osaamisen edistämiseen ilman, että alan opetus perustuisi välttämättä tieteelliseen tutkimukseen. Kyseessä on toisin sanoen humanistisen alan opiskelijoiden – ja miksei muidenkin – tuiki tarpeellinen apuaine, jonka oikea paikka on humanistisessa tiedekunnassa.

Toisaalta näen myös luovan kirjoittamisen varsinaisena oppiaineena opettamisen oikeaksi paikaksi nimenomaan yliopiston humanistisen tiedekunnan. Juuri oppiaineen sijoittuminen humanistiseen tiedekuntaan – ja vielä sen taideaineiden laitokseen – takaa sen, että luovan kirjoittamisen opetus ei muotoudu pelkäksi harrastustoiminnaksi tai joksikin sellaiseksi, mitä harjoitetaan vain omaksi iloksi ja itselle tärkeiden asioiden esille tuomiseksi. Arvostan erittäin paljon sitä työtä, jota tehdään luovan kirjoittamisen parissa erilaisissa kansanopistojen ym. harrastuspiireissä; ne tuovat mielekkyyttä ihmisten arkipäivään ja kehittävät heidän ajatteluaan ja itseilmaisuaan. Mutta

yliopistoissa annetulla luovan kirjoittamisen opetuksella on korkeammat tavoitteet.

Yliopistoissa annettavan kirjoittajakoulutuksen tavoite ei ole kirjailijaksi kouluttaminen. Meillä ei ole käytössä opetusmetodia, jolla kirjailija ”tuotetaan”. Vaikka opin-
toja jatkettaisiin maisteriopintoihin asti, tuloksena ei ole ”kirjailija” vaan filosofian maisteri. Kirjailijaksi tullaan ainoastaan kirjoittamalla tekstejä, joille yhteisö myöntää kirjallisuuden statuksen; tässä suhteessa kirjailijakoulutus ei muuta kirjailijan ammatin kriteereitä mitenkään. Sen sijaan kirjailijakoulutuksen tavoitteena on ”tuottaa” hyviä tai ainakin entistä parempia kirjoittajia. Käsitykseni on, että yliopistoympäristö tarjoaa tähän ainutlaatuisen hyvät mahdollisuudet sen kautta, että juuri yliopistossa ja erityisesti sen humanistisessa tiedekunnassa pystytään luovan kirjoittamisen opiskelijalle antamaan syvälinen ymmärrys siitä, mitä kirjallinen kulttuuri ylipäänsä merkitsee meidän yhteiskunnassamme ja mitkä ovat sen toimintatavat sekä traditiot. Turun yliopiston luovan kirjoittamisen opetuksessa pidetään keskeisenä, että opiskelija tutustuu erilaisiin kirjallisiin traditioihin ja kokeilee käytännössä niissä kehitettyjä kirjoittamistapoja. Tavoitteena on, että opiskelija näkee oma kirjoittamisensa osana kirjallista kulttuuria ja kirjallista kenttää. Tämän tavoitteen toteuttamisessa humanistisen tiedekunnan tiedepohjaisten aineiden, kuten kirjallisuusoppiaineiden, kulttuurihistorian, kansanrunouden tutkimuksen jne. antamalla tiedolla ja näkemyksillä on oleellinen merkitys.

Olemme Turussa esittäneet edustavamme luovan kirjoittamisen ”eurooppalaista” mallia. Vastakohtana tälle on amerikkalainen *creative writing*, jonka mukaisesti eurooppalaisetkin luovan kirjoittamisen ohjelmat on yleensä laadittu. Katsomme, että amerikkalainen *creative writing* näkee kirjoittamisen lähinnä kirjoittajan yksilöllisen ilmaisun kehittämiseksi vailla kytkentöjä laajempaan kulttuurin ja kirjallisuuden tuntemukseen ja ymmärrykseen. Katsomme, että meille eurooppalaisille sopii suurempi traditio- ja kulttuurinen tietoisuus. Tämä merkitsee tietoisuutta siitä, että mitä kirjoitamme, ei ole pelkästään yksityisen itseilmaisun asia vaan päinvastoin toimintaa kirjallisuuden ja kulttuurin kentällä ja osa sitä hyvin monimutkaista ja kaukaa historiasta juontuvaa kirjallisuuden ja kulttuurin traditioiden vyyhteä, johon mekin kuulumme.

Luovan kirjoittamisen hyödyllisyydestä

Monet Turun yliopistossa luovan kirjoittamisen perus- ja aineopinnot suorittaneista ovat ryhtyneet itse opettamaan luovaa kirjoittamista harrastustasolla. Olemme myös saaneet palautetta siitä, miten hyödyllistä luovan kirjoittamisen opetus on ollut äidin-kielen tai muiden alojen opettajien työssä: luovassa kirjoittamisessa oppii paitsi käsittelemään erilaisia tekstityyppejä myös motivoimaan opiskelijoita tähän, ja opintoihin sisältyvässä runsaassa ryhmätyöskentelyssä oppii erinomaisesti palautteen antajaksi. Kaikista näistä on erittäin paljon hyötyä opettajan työssä. Luonnollisesti luovasta kirjoittamisesta on hyötyä myös erilaisissa ”kirjoitustyöläisen” ammateissa, joihin mo-

net humanistisesta tiedekunnasta valmistuneet antautuvat. Saadaksemme paremman kokonaiskuvan siitä, mitä hyötyä luovan kirjoittamisen opiskelusta on koettu olevan muiden yliopisto-opintojen suorittamisen sekä työelämässä toimimisen kannalta, olemme parhaillaan tekemässä tätä koskevaa selvitystyötä.